

Předcházení vzniku odpadů

Klíčová otázka

Daří se účinně předcházet vzniku odpadů a snižovat tak jejich produkci?

Klíčová sdělení

	I přes mírný meziroční pokles v roce 2022 má celková produkce odpadů ve střednědobém horizontu rostoucí trend, stejně jako produkce ostatních odpadů a produkce komunálních odpadů. Výrazně rostoucí trend má produkce obalových odpadů.
	Ve střednědobém horizontu dochází k mírnému snižování produkce směsného komunálního odpadu.
	V roce 2022 došlo k mírnému meziročnímu poklesu celkové produkce odpadů i produkce komunálních odpadů.

Hodnocení trendu a stavu indikátorů

Indikátor	Dlouhodobý trend (15 let a více)	Střednědobý trend (10 let)	Krátkodobý trend (5 let)	Stav
Produkce odpadů				

Produkce odpadů

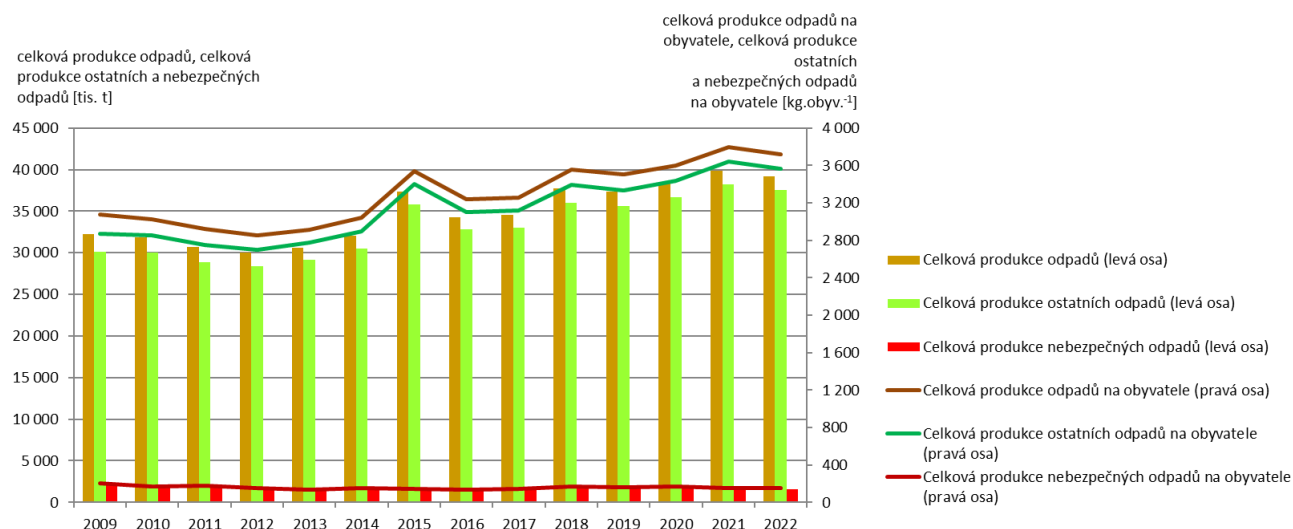
V současnosti je v odpadovém hospodářství stěžejním trendem snaha o přechod na **oběhové hospodářství**, kdy dochází k uzavírání toků materiálů v dlouhotrvajících cyklech a důraz je kladen na prevenci vzniku odpadů, opětovné využití výrobků, recyklaci a přeměnu na energii namísto těžby nerostných surovin a skládkování odpadů.

Celková produkce odpadů (součet celkové produkce ostatních a nebezpečných odpadů) mezi lety 2009 a 2022 stoupla o 21,3 %, avšak meziročně 2021–2022 poklesla o 1,9 % na hodnotu 39 140,1 tis. t (

Graf 1). I přes pokles v roce 2022 lze však konstatovat střednědobý rostoucí trend. Snížit produkci odpadů je možné předcházením jejich vzniku, což je v souladu s principy oběhového hospodářství. Důležitým ukazatelem je i celková produkce odpadů na obyvatele, jež v roce 2022 činila 3 716,9 kg.obyv.⁻¹. Na celkové produkci odpadů se významnou měrou (95,9 % v roce 2022) podílí **celková produkce ostatních odpadů**. Ta je ovlivňována převážně produkcí stavebních a demoličních odpadů. Mezi lety 2009 a 2022 vzrostla celková produkce ostatních odpadů o 24,7 %, avšak meziročně 2021–2022 klesla o 1,9 % na hodnotu 37 547,2 tis. t. Střednědobě má stejně jako celková produkce odpadů rostoucí trend. Celková produkce ostatních odpadů na obyvatele v roce 2022 činila 3 565,7 kg.obyv.⁻¹. **Nebezpečné odpady** v roce 2022 představovaly 4,1 % celkové produkce všech odpadů. Hodnota tohoto podílu od roku 2009 klesla z 6,7 %. V období 2009–2022 poklesla celková produkce nebezpečných odpadů o 26,3 % a meziročně 2021–2022 o 2,7 % na celkových 1 592,8 tis. t. Celková produkce nebezpečných odpadů na obyvatele v roce 2022 činila 151,3 kg.obyv.⁻¹. Předcházet vzniku těchto odpadů je možné snižováním obsahu nebezpečných látek ve výrobcích.

Graf 1

Celková produkce odpadů, ostatních a nebezpečných odpadů v ČR [tis. t], celková produkce odpadů, ostatních a nebezpečných odpadů na obyvatele v ČR [kg.obyv.⁻¹], 2009–2022

Data byla stanovena podle metodiky Soustavy indikátorů odpadového hospodářství platné pro daný rok.

ČSÚ je zdrojem dat o počtu obyvatel ČR (střední stav).

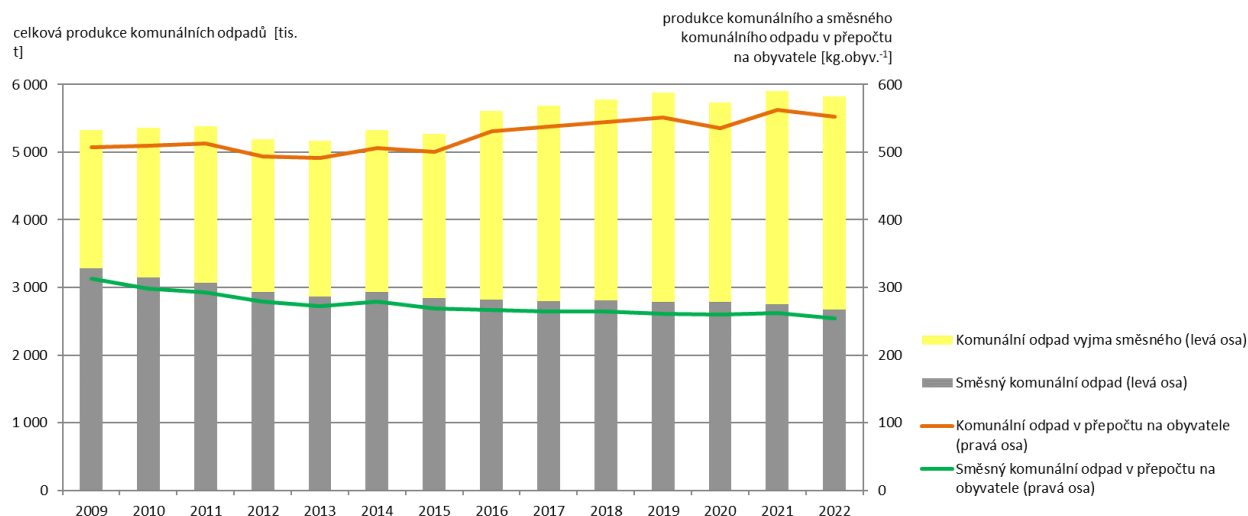
Zdroj dat: ISOH, ČSÚ

Celková produkce komunálních odpadů¹ v období 2021–2022 meziročně klesla o 1,4 % na hodnotu 5 821,1 tis. t (Graf 2). I přes poslední meziroční pokles však došlo od roku 2009 k jejímu 9,3% navýšení. Celková produkce komunálních odpadů na obyvatele dosahovala v roce 2022 hodnoty 552,8 kg.obyv.⁻¹. Pozitivní skutečností je, že střednědobě dochází k mírnému snižování **produkce směsného komunálního odpadu**. Mezi lety 2009–2022 se produkce směsného komunálního odpadu snížila o 18,6 % a meziročně 2021–2022 o 3 % na celkových 2 672,1 tis. t. Celková produkce směsného komunálního odpadu na obyvatele v roce 2022 činila 253,8 kg.obyv.⁻¹.

¹ Z důvodu změny metodiky nejsou do celkové produkce komunálních odpadů od roku 2020 započteny odpady katalogových čísel 20 02 02 (zemina a kameny) a 20 03 06 (odpad z čištění kanalizace).

Graf 2

Celková produkce komunálních odpadů v ČR [tis. t], produkce komunálního a směsného komunálního odpadu v přepočtu na obyvatele v ČR [kg.obyv.⁻¹], 2009–2022

Data byla stanovena podle metodiky Soustavy indikátorů odpadového hospodářství platné pro daný rok.

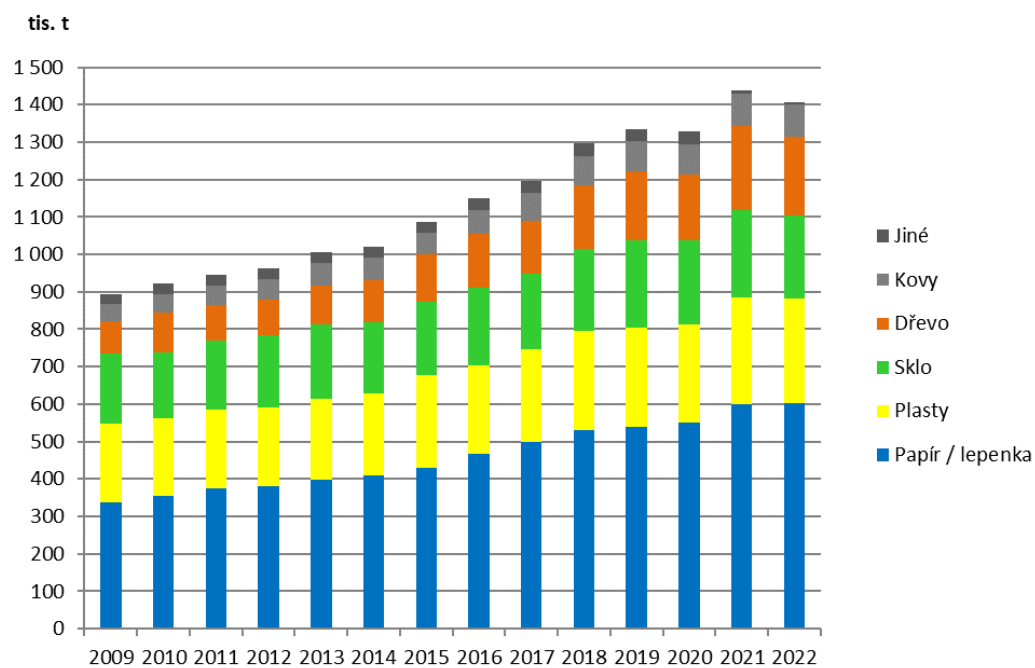
ČSÚ je zdrojem dat o počtu obyvatel ČR (střední stav).

Zdroj dat: ISOH, ČSÚ

Mezi nejcharakterističtější projevy konzumní společnosti patří nárůst **produkce odpadů z obalů**. Mezi roky 2009 a 2022 vzrostla produkce obalových odpadů o 57,1 % (Graf 3). V roce 2022 bylo v ČR vyprodukováno 1 405,3 tis. t odpadů z obalů a v porovnání s rokem 2021 došlo k mírnému snížení o 2,2 %. Střednědobě i krátkodobě lze však pozorovat výrazně rostoucí trend. Z hlediska materiálové struktury složení odpadů z obalů jsou nejčastěji zastoupeny papírové či lepenkové obaly (v roce 2022 celkem 43,0 %), které jsou s velkým odstupem následovány plasty (19,8 %) a sklem (15,9 %).

Graf 3

Vzniklé obalové odpady a materiálová struktura složení obalových odpadů v ČR [tis. t], 2009–2022

Zdroj dat: MŽP

Dodržování hierarchie způsobů nakládání s odpady

Klíčová otázka

Jak je nakládáno s odpady? Je struktura nakládání s odpady v souladu s platnou hierarchií způsobů nakládání s odpady a s principy oběhového hospodářství?

Klíčová sdělení

	Pozitivní pro přechod na oběhové hospodářství je, že v celkovém nakládání s odpady dominuje jejich využití, především materiálové, jehož podíl se ve střednědobém horizontu zvyšuje.
	Hlavním cílem v oblasti nakládání s komunálními odpady je výrazně omezovat skládkování ve prospěch zejména jejich materiálového využití, přesto je však nadále téměř polovina komunálních odpadů ukládána na skládkách.

Hodnocení trendu a stavu indikátorů

Indikátor	Dlouhodobý trend (15 let a více)	Střednědobý trend (10 let)	Krátkodobý trend (5 let)	Stav
Struktura nakládání s odpady				
Nakládání s komunálními odpady				

Struktura nakládání s odpady

V **nakládání s odpady** dominuje jejich využití, především materiálové, jehož podíl střednědobě i krátkodobě roste (Graf 4). V letech 2009–2022 se zvýšil podíl **materiálově využitých** odpadů k produkci odpadů ze 72,5 % na 82,7 %. Množství materiálově využitých odpadů v roce 2022 činilo 29 034,8 tis. t.

Energeticky využívána je jen malá část z celkové produkce odpadů. Mezi lety 2009 a 2022 se podíl energeticky využitých odpadů zvýšil z 2,2 % na 3,1 %. Množství energeticky využitých odpadů v roce 2022 činilo 1 343,7 tis. t.

Nejčastějším způsobem odstranění odpadů je ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu, tedy **skládkování**. Tato skutečnost je v Česku přetrvávajícím významným problémem. Od roku 2009 podíl skládkování klesl ze 14,6 % na 12,6 % v roce 2022 a výrazně tak neklesá. V roce 2022 činilo množství odpadů odstraněných skládkováním 4 519,0 tis. t.

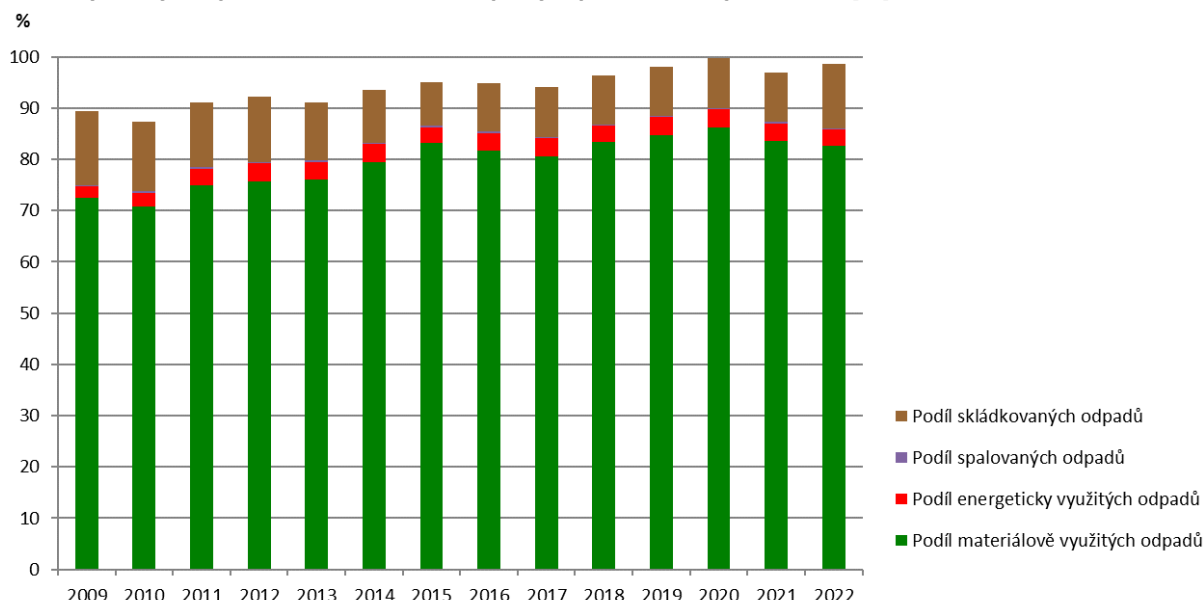
Cílem je další snižování podílu skládkování na celkové produkci odpadů ve prospěch materiálového a také energetického využití odpadů, tj. v souladu s platnou hierarchií způsobů nakládání s odpady. Důležité je použití správných (zejména legislativních²) nástrojů pro tuto postupnou změnu, která může významně napomoci přechodu na oběhové hospodářství.

² V souvislosti s přechodem na oběhové hospodářství je nutná aktivní legislativní podpora materiálové recyklace, neboť příprava a přechod na systémy podporující oběhové hospodářství jsou časově velmi náročné a bez této podpory problematické (jak ukazují i případy z ostatních zemí).

Dalším způsobem odstranění odpadů je **spalování**. Spolu se skládkováním je spalování v odpadové hierarchii až na posledním místě (v obou případech se jedná o odstranění odpadů), přednost před nimi má výše uvedené materiálové a dále rovněž energetické využití odpadů. Každoročně je spalováním odstraněno cca 0,2 % vyprodukovaných odpadů, tedy zanedbatelný podíl v porovnání se skládkováním. V roce 2022 činilo množství odpadů odstraněných spalováním 78,0 tis. t.

Graf 4

Podíl vybraných způsobů nakládání s odpady k produkci odpadů v ČR [%], 2009–2022

Data byla stanovena podle metodiky Systému indikátorů odpadového hospodářství platné pro daný rok.

Zdroj dat: ISOH

Nakládání s komunálními odpady³

Komunální odpady jsou specifickou skupinou odpadů, a to se odráží i ve způsobech **nakládání s nimi**. Na rozdíl od ostatních skupin odpadů v tomto případě převládá jejich odstranění **skládkováním**. Od roku 2009 však podíl skládkovaných komunálních odpadů k produkci komunálních odpadů poklesl z 64,0 % na 45,4 % v roce 2022. Ve srovnání s rokem 2021 pak pokles činil 2,2 p.b. (Graf 5).

Odklonem od skládkování roste podíl **materiálově využitých** komunálních odpadů, který se od roku 2009 zvýšil z 22,7 % na 40,7 % v roce 2022, ve srovnání s rokem 2021 pak vzrostl o 3,2 p.b. Střednědobě má tento podíl rostoucí trend. Zároveň došlo ve srovnání s rokem 2009 i k nárůstu významu **energetického využití** komunálních odpadů z 6,0 % na 12,2 % v roce 2022, meziročně 2021–2022 o 0,1 p.b.

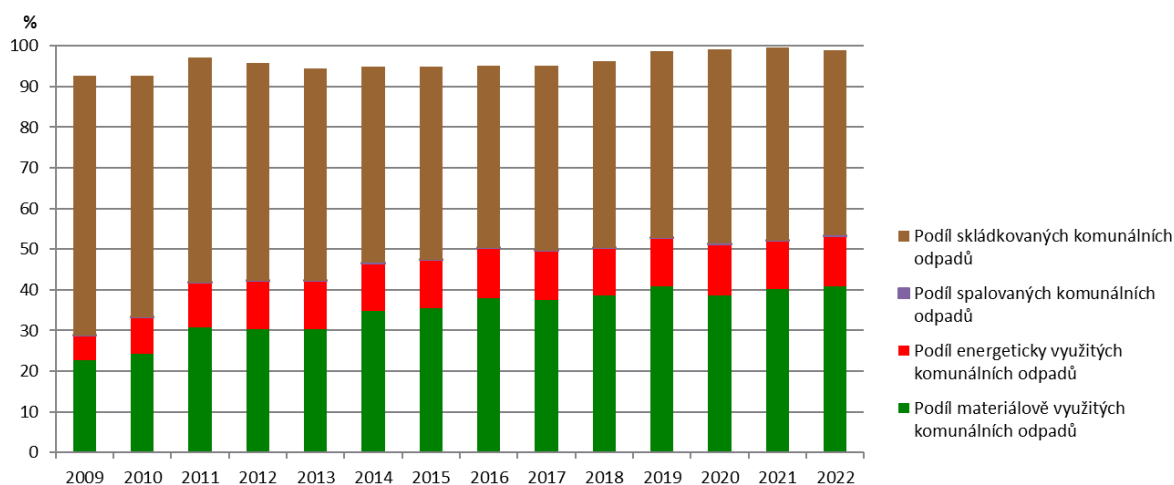
Odlišná je situace u **spalování** (na rozdíl od energetického využití komunálních odpadů jsou komunální odpady pouze odstraněny spalováním, nejsou tedy nijak využity), kterým je nakládáno s téměř zanedbatelným množstvím komunálních odpadů. Procentuální hodnota podílu spalovaných komunálních odpadů je v tomto případě téměř nulová (0,1 % v roce 2022).

³ Z důvodu změny metodiky nejsou do nakládání s komunálními odpady a celkové produkce komunálních odpadů od roku 2020 započteny odpady katalogových čísel 20 02 02 (zemina a kameny) a 20 03 06 (odpad z čištění kanalizace).

Situace v oblasti nakládání s komunálními odpady v Česku přesto není vyhovující, skládkování komunálních odpadů je nad úrovní průměru EU28 a recyklace pod průměrem. Cílem je razantnější snižování podílu skládkování na celkové produkci komunálních odpadů a současně zvyšování jejich materiálového a rovněž energetického využití, a to v souladu s platnou hierarchií způsobů nakládání s odpady a s principy oběhového hospodářství spojenými s potřebou naplnění evropských cílů⁴ oběhového hospodářství. Při pokračování stávajícího trendu bude náročné dosažení cílů pro recyklaci komunálních odpadů pro roky 2025, 2030 a 2035, skládkování komunálních odpadů pro rok 2035 a energetické využití komunálních odpadů pro rok 2035.

Graf 5

Podíl vybraných způsobů nakládání s komunálními odpady k produkci komunálních odpadů v ČR [%], 2009–2022

Data byla stanovena podle metodiky Systavy indikátorů odpadového hospodářství platné pro daný rok.

Zdroj dat: ISOH

Podrobné vizualizace a data

<https://www.envirometr.cz/data>

⁴ Cíle pro komunální odpady jsou dány v zákoně č. 541/2020 Sb., o odpadech.